дарслари ўтказилади. 2017 йилги фестивалда мазкур номинация бўйича Ўзбекистон санъат арбоби Ортиғали Қозоқовнинг маҳорат дарси ғолиб деб топилди. Мазкур амалиётни халқ таълими тизимига ҳам жорий этиш мумкин. Аслида эса мактаб тасвирий санъат ўқитувчисига тавсия этиш мумкин бўлган маҳорат дарсларининг тушунтириш ишлари рус тилида амалга оширилади. Шунинг учун ундан тўғридан-тўғри фойдаланиш тавсия этилмайди: унга ўқитувчининг шарҳи илова қилиниши керак. Иккинчидан, бу туркумдаги маҳорат дарслари узоқ муддатга мўлжалланганлиги учун мактаб тасвирий санъат ўқитувчиси унинг фақат асосий қисмларидангина фойдаланиши мақсадга мувофиқ. Масалан, тасвирий санъатнинг элементар қонуниятлари, компановка, шакл ҳосил қилишда тасвирий воситалардан фойдаланиш, объектдаги натураларнинг турли параметрлари (ранги, шакли, фактураси, ўзаро нисбатлари ва ҳ.к.)ни тасвирлаш техникасини тушунтиришда фойдаланиш ўқувчиларнинг тасвирий санъатнинг қонуниятларини ўзлаштириш жараёнини онглилик даражасини кескин оширади. Натижада ўқувчиларнинг амалий тасвирий фаолият компетенциялари ортади.

Иккинчи гуруҳга муайян аудитория учун эмас, балки, асосан, телетомошабинларга эстетик завқ бериш мақсадида объект, натурани тасвирлаш жараёни тезлаштирилган тарзда намойиш этиладиган видеолавҳаларни киритиш мумкин. Бу лавҳалар ҳам ўзига хос маҳорат сабоқлари бўлиб, унда нимойиш этиладига парчалар юксак профессионал даражада бажарилганлиги учун, биринчидан, ўқувчиларда ўзларининг тасвирий-ижодий имкониятларига нисбатан ишончни, иккинчидан, тасвирий фаолиятга нисбатан қизиқишни орттиради. Бу манбалар, шубҳасиз, тасвирий санъат таълими сифати ва самарадорлигини оширишнинг муҳим дидактик омили сифатида аҳамиятлидир.

Учинчи гуруҳга тасвирий санъат таълимининг мураккаб мавзуларига мос ўқув ва илмий-оммабоп фильмларни киритиш мумкин. Тажрибалар шуни кўрсатадики, мамалакатимиз мактабларидаги тасвирий санъат таълимида ўқитувчилар томонидан унчалик хушланмайдиган, бироқ Давлат таълим стандарти талаблари бўйича ўқитилиши лозим бўлган шундай мавзулар мавжудки, муайян сабабларга кўра тасвирий санъат ўқитувчилари бу мавзуларни юқори самарадорлик даражасида ўта олмайдилар. Шундай мавзуларга тасвирий санъатнинг ифодавий воситалари (5-синф), Шарқ миниатюра санъати (6-синф), тасвирий санъатда оқим ва йўналишлар (7-синф) каби мавзуларни киритиш мумкин. Айниқса, тасвирий санъат тарихида инқилобий ўзгаришлар даврини бошлаб берга импрессионистик оқимнинг юзага келиши ва импрессионист-рассомлар (Клод Моне, Ван Гог, Альфред Сислей, Камил Писарро, Огьюст Ренуар ва бошқалар)нинг ҳаёти ва ижоди ҳақидаги фильмлардан тасвирий санъат дарсларида фойдаланиш бадиий таълим сифати ва самарадорлигини оширишнинг дидактик имкониятларини бойитади.

Тасвирий санъат таълимининг сўнгги босқичи – 7-синфда соҳанинг Давлат таълим стандартига кўра Шарқ меъморлиги, унинг тарихига оид ўқув материаллари ўқитилиши белгилаб қўйилган. Дарсликда берилган материаллар орқали, улар ҳажман чекланганлиги боис, меъморлик тарихига оид материалларни етарли даражада тақдим этиш имконияти йўқ. Шунинг учун тасвирий санъат дарсларида Ўзбекистон телерадиокомпаниясининг турли каналларида бериладиган меъморлик тарихига оид видеоматериаллардан фойдаланиш ўзига хос маҳорат дарслари функциясини ўтайди. Шуни алоҳида таъкидлаш ўринлики, меъморлик тарихига оид материаллардан унинг яратувчилари – меъмор-қурувчилар, наққош ва хаттотлар, мусаввирлар ва кошинкорлар, томонидан бажарилган ишларни синтетик санъат тури сифатида ижодкорларнинг маҳорат сабоқлари тариқасида фойдаланиш мумкин. Муҳими, ўқитувчининг керакли материални керакли жойда фойдалана олишида, яъни бу ҳам ўз ўрнида ўқитувчининг педагогик маҳорати, омилкорлиги билан тавсифланади.

Тўртинчи гуруҳга мансуб маҳорат дарслари сифатида Халқ таълими вазирлигининг Мультимедиа ўқув дастурлари маркази томонидан ишлаб чиқилган намунавий дарс видеороликларини эътироф этиш мумкин. Бироқ бу борада имкониятлар кескин чекланган. Бу чекланганликни қуйидаги омиллар билан тавсифлаш мумкин.

Биринчидан, уларнинг сони кам ва айнан дидактик эҳтиёжлар асосида яратилмаган. Иккинчидан, намунавий дарсларнинг мавжуд видеоматериалларида бир қатор камчиликлар мавжуд. Масалан, тасвирий санъатнинг портрет жанрига оид дарснинг видеодарс шаклида илмий хатолик (одам бош қисми нисбатларининг нотўғри тушунтирилиши, нутқни ўқувчиларнинг эътиборини тортадиган даражада таъсирчан эмаслиги, ўқитувчининг педагогик расми – бажарган тасвирининг намунали эмаслиги ва ҳ.к.) ва бошқа методик хатоликлар шулар жумласидандир.

Умуман олганда, қайд этидган тасвирий санъат дарсларининг сифати ва самарадорлигини оширишнинг дидактик имкониятларини бойитувчи манбалар замонавий таълимнинг муҳим манбалари ҳисобланади.

Юқорида баён этилган фикрлардан хулоса қилиш мумкинки, шартли равишда маҳорат дарслари туркумига мансуб манбалар сифатида тавсифланган материаллар, аввало, ўқитувчининг педагогик арсеналини бойитади. Айниқса, номутахассис ўқитувчилар учун тасвирий санъатнинг қонуниятларини тушунтиришда, жумладан, мураккаб мавзуларни ўтишда муҳим аҳамият касб этади. Ўз навбатида, бу манбалар тасвирий санъат таълими сифати ва самарадорлигини оширишнинг педагогик кафолатидир

МЕҲНАТ ТАЪЛИМИДАН ЎҚУВЧИЛАРНИНГ БИЛИМ ВА КЎНИКМАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА КОМПЕТЕНЦИЯВИЙ ЁНДАШУВНИНГ МОҲИЯТИ

О.А.Қўйсинов, Низомий номидаги ТДПУ Маънавий-маърифий, ишлар бўйича проректор, педагогика фанлари номзоди доценти,
Д.Ф.Арипова, Низомий номидаги ТДПУ 2-босқич магистранти

Республикамизнинг миллий таълим тизими моҳиятига кўра таълим мазмунининг минимал талаблари билим, кўникма ва малакага асосланади.

Меҳнат таълими фанининг компетенциявий ёндашувга асосланган Давлат таълим стандартига асосан меҳнат таълими ўқув фанини ўрганишнинг асосий мақсади – ўқувчиларда техник-технологик ва операцион билим, кўникма, малакаларини ривожлантириш, касб-ҳунар танлаш, миллий ва умуминсоний қадриятлар асосида ижтимоий муносабатларга кириша олиш компетенцияларини шакллантиришдан иборат.

Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимда меҳнат таълими ўқув фанини ўрганишнинг асосий вазифаси:

- буюм ва маҳсулот турларини, уларни тайёрлаш ва ишлов бериш усулларини билиш, технологик лойиҳалаш ҳамда амалга ошириш компетенциясини шакллантириш;
- психомотор, функционал ҳамда амалий фаолият турларини бажаришдаги операцион компетенцияни шакллантириш;
- тўғри ва онгли касб танлаш, ижтимоий муносабатларга кириша олиш компетенциясини шакллантириш ва ривожлантиришдан иборат.

Меҳнат таълими фани - ўқитувчи раҳбарлигида ўқувчилар томонидан бажариладиган ақлий ва жисмоний ҳаракатлар жараёнидан иборат бўлиб, якуний натижада уларнинг меҳнат қуроллари, воситалари ва жараёнлари ҳақидаги билимларини ҳамда маълум соҳадаги ишлаб чиқариш меҳнатини бажариш учун зарурий амалий кўникма ва малакаларини эгаллашларига, онгли равишда ва шахс фаровонлиги йўлида меҳнат фаолиятига қўшилишларига имкон берувчи шахсий сифатларини ва тафаккурларини ривожлантиришга қаратилган ўқув фанидир.

Умумий ўрта таълим мактабларининг ўқув режасида меҳнат таълими ўқув фанига 1-4 синфларида ҳафтасига бир соатдан, 5-7 синфларида ҳафтасига икки соатдан ва 8-9 синфларида ҳафтасига бир соатдан, ҳаммаси бўлиб 407 соат вақт ажратилган.

Ўқувчиларни меҳнатга тайёрлаш жараёнида касб-ҳунарга йўналтиришни янада кучайтириш, уларни замонавий ишлаб чиқариш асослари, ёғочга, металлга ва газламага

ишлов бериш технологияси, пазандачилик асослари, қишлоқ хўжалик асослари, бадиий меҳнат технологияси ва машина элементлари йўналишлари бўйича билим, кўникма ва малакаларин эгаллашлари кўзда тутилган.

5-7 синфларда ўқувчиларнинг ижтимоий эстетик дидини ва дунёқарашини кенгайтирадиган, оилавий ҳаёт ва турмушда керак бўладиган юқорида кўрсатилган ўқув режалари ўқувчиларга миллий маданият ва анъаналарига меҳр-муҳаббат уйғотади. 8-9 синфларда касб-ҳунарларга йўналтириш курси таълим олувчиларнинг ижтимоий дунёқарашини кенгайтиради, касб-ҳунар таълими йўналишларини онгли равишда танлашларига кўмаклашади.

Меҳнат таълимининг йўналишлари мактаб атрофидаги корхона, ташкилот ва касб-ҳунар коллежларида кенг тарқалган соҳалар касбларга мувофиқ танлаб олинади. Шунга кўра ҳар бир мактабда меҳнат таълимининг қуйидаги йўналишлари асос қилиб олиниши мумкин:

- технология ва дизайн;
- сервис хизмати;
- қишлоқ хўжалиги асослари.

Ушбу йўналишларнинг ҳар бири юзасидан қуйидаги билимлар бўйича ўзаро уйғунлаштирилган назарий билимлар берилади ва амалий иш кўникмалари шакллантирилади:

- материалшунослик асослари;
- асбоб-ускуналар ҳақида маълумот ва ишлатиш усуллари;
- машина механизм, станоклар ва мосламаларнинг тузилиши ва ишлатиш асослари;
- маҳсулотлар ишлаб чиқариш технологияси;
- халқ ҳунармандчилиги касблари бўйича умумий маълумотлар бериш ва ўзаро турдош учта касб йўналиши бўйича касбгача тайёргарликни амалга ошириш.

Бундан ташқари ҳар бир асосий йўналиши бўйича уй-рўзғор маданияти ва унга тегишли таъмирлаш ишларини бажариш кўникмалари шакллантириб борилади.

Ҳар бир йўналиш бўйича ишлатиладиган электротехника воситалари, улардан тўғри фойдаланиш ҳамда таъмирлаш ишлари ўргатилади.

Ҳар бир асосий йўналиш бўйича компьютер техникаларидан фойдаланиш масалалари юзасидан дастлабки маълумотларни бериш кўзда тутилади.

Ҳар бир дарс мазмунига боғлиқ ҳолда иқтисодий, ҳуқуқий, экологик билимлар ҳамда хавфсизлик техникаси қоидалари ўзаро уйғунлаштирилган ҳолда ўргатиб борилади.

5-7 синфларда меҳнат таълими йўналишларининг ҳаммаси учун уйғунлаштирилган бадиий меҳнат технологияси ва машина элементлари машғулотлари ўтказилади. Дастурда бадиий меҳнат технологияси машғулотлари барча йўналишлар бўйича умумлаштирилган ҳолда берилган, улардан тегишли йўналишларга доир мавзулар ўқитувчи томонидан ажратиб олиниши лозим.

Меҳнат таълими дарсларида ўқувчилар касблар турларига оид билим кўникма ва малакалар мактаб жойлашган ҳудуддаги имконият ва эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда танланадиган касблар асосида шакллантирилади.

Қишлоқ хўжалиги меҳнати таълими заминида машғулотларнинг асосан халқ ҳунармандчилиги касблари ва ёш фермерлик йўналишида олиб борилиши мақсадга мувофиқдир. Йирик саноат ишлаб чиқариши ривожланган ҳудудлардаги мактабларда меҳнат таълими дарсларида ўқувчиларни шу саноат соҳасига оид замонавий касбларга йўналтириш имкониятлари яратилиши лозим.

Умумий ўрта таълим мактабида меҳнат таълими фанини ўқитишнинг мақсади - ўқувчиларни ақлий ва жисмоний меҳнат турлари, жараёнлари ҳамда касблар турлари билан таништириш, уларда дастлабки меҳнат кўникмалари ва малакаларини, меҳнатга қизиқиш ва меҳнатсеварликни шакллантириш, уларни меҳнат ва касбларни қадрлаш, уларнинг аҳамиятини тушунтиришга ўргатиш ҳамда касб танлашга тайёрлаш орқали уларнинг касбгача бўлган тайёргарликларини амалга оширишдан иборат.

Ушбу мақсадни амалга ошириш учун қуйидаги таълимий-тарбиявий ва ривожлантирувчи вазифаларни бажариш лозим бўлади.

Таълимий вазифа – ўқувчиларнинг баркамол шахс бўлиб шаклланишлари учун уларга меҳнат жараёнлари, касблар, умумий технология, техника ва ишлаб чиқаришнинг илмий асосларини ўргатиш, уларни касб танлашга йўналтириш, камида 3 та касб билан дастлабки тайёргарликларини амалга ошириш ва касб-ҳунар коллежларида таълим олишга тайёрлашдан иборат.

Умумий ўрта таълим мактабларида меҳнат таълими дарсларида ўқувчиларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантириш, олган билимларини амалиётда қўллай олишлари, уларда психоматорик жараёнларни ташкил этишда компетенциявий ёндашувга асосланган таълимнинг ўрни беқиёс десак муболаға бўлмайди. Шундай экан, авваламбор биз компетенция, компетентлик тушунчаларига алоҳида тўхталишимиз мақсадга мувофиқдир.

Компетенция – (лот. competo – эришяпман, муносибман, лойиқман) у ёки бу соҳадаги билимлар, тажриба.

Компетенция – (лот. competere – лаёқатли, муносиб бўлмоқ) шахснинг бирор-бир соҳадан хабардорлик, шу соҳани билиш даражаси.

Компетентлик – маълум ҳолат хусусида тўғри мулоҳаза юритишга имкон берадиган билимга эга бўлиш, далил-исботли фикр, кишининг муайян соҳадаги савиясини ифода этадиган атама.

Компетенциявий ёндашувга асосланган таълим – ўқувчиларда эгалланган билим, кўникма ва малакаларини ўз шахсий, касбий ва ижтимоий фаолиятларида амалий қўллай олиш компетенцияларини шакллантиришга йўналтирилган таълимдир.

Компетенциявий ёндашувга асосланган таълим ўқувчиларда мустақиллик, фаол фуқаролик позициясига эга бўлиш, ташаббускорлик, медиаресурслар ва ахборот-коммуникация технологияларидан ўз фаолиятида оқилона фойдалана олиш, онгли равишда касб-ҳунар танлаш, соғлом рақобат ҳамда умуммаданий кўникмаларни шакллантиради.

Компетенция ўз билимларини тинмай бойитиб боришни, янги ахборотларни ўрганишни, шу кун ва давр талабларини ҳис этишни, янги билимларни излаб топиш маҳоратини, уларни қайта ишлашни ҳамда ўз амалий фаолиятида қўллашни талаб қилади. Компетенция эгаси бўлга мутахассис муаммоларни ечишда ўзи ўзлаштириб олган, айнан шу шароитга мос метод ва усуллардан фойдаланиш, ҳозирги вазиятда муносиб бўлган методларни танлаб олиб қўллаш, тўғри келмайдиганларини рад этиш, масалага танқидий кўз билан қараш каби кўникмаларга эга бўлади.

Меҳнат таълими фанини ўқитишда ўқувчилар эгаллашлари керак бўлган хусусий компетенциялар қуйидагилардан иборат:

Меҳнат таълими фанидан ўқувчининг компетенцияси–меҳнат таълими фани бўйича эгаллаган билим, кўникма ва малакаларини кундалик ҳаётида қўлай олиш ва онгли равишда касб танлашга тайёрлаш орқали касбгача тайёргарликларини амалга ошириш қобилиятидир.

Компетенциялар қуйидаги гуруҳларга ажратилади:

1. Хавфсиз меҳнат усулларини бажариш компетенцияси. Ўқувчилар; металл ва нометалл материаллар билан ишлашда режалаш, йўниш, арралаш, тешиш, пардозлаш ишларини бажаришда ҳамда газламага ишлов бериш технологиясида чизма ва эскиз чизиш, андаза тайёрлаш, бичиш, тикишда; пазандачилик асослари бўлимида озиқ-овқат маҳсулотларига бирламчи ва иссиқлик ишлови беришда ишлатиладиган қўл ва электр асбоблари, электр ва механизациялаштирилган жиҳозлар, машина элементларидан фойдаланишда, электротехника ва уй-рўзғор ишларини хавфсизлик техника қоидаларига риоя қилиб бажариш, асбоб-ускуналар, мосламалар ва улардан фойдаланиш, машина. механизм, станоклар ва улардан фойдаланиш, маҳсулот ишлаб чиқариш технологиялари ҳамда буюмларни таъмирлаш технологияларини бажаришда хавфсизлик меҳнат усулларини бажаришни билишлари.

2. Маҳсулотларни лойиҳалаш ва тайёрлай олиш компетенцияси – бошланғич таълим ва йўналишлар бўйича тайёрланадиган маҳсулотнинг номини аниқлаш, керакли хом-ашёни белгилаш, лойиҳалаш, зарурий асбоб-мосламаларни ажратиш, технологик карта асосида маҳсулотни тайёрлай олиш ва унинг дизайнига ишлов бериш, иш ўрнини йиғиштириш.

3. Технологик маълумотларни ўрганиш, таҳлил қилиш ва амалиётда қўллай олиш компетенцияси – буюм тайёрлашда ишлатиладиган ҳар бир хом ашёнинг хусусиятига қараб, технологик ишлов беришда технологик маълумотларни ўрганиш, амалий машғулот вақтида улардан фойдаланиш ва қўллай олиш.

4. Тўғри ва онгли касб танлашга доир лаёқатга эга бўлиш компетенцияси – ўқувчиларга илк мактаб ёшидан касб-ҳунарлар ҳақида маълумотлар бериш, битирувчи синф ўқувчиларида тўғри ва онгли касб танлашга доир лаёқатларни шакллантириш.

Меҳнат таълими фанидан тажриба-тадқиқот ишлари якунига кўра, ўқувчиларда компетенцияни шакллантиришга йўналтирилган ДТС ва ўқув дастур лойиҳасини тажриба-синовдан ўтказиш бўйича Халқ таълими вазирлигининг буйруғи асосида тажриба-синов майдончалари белгиланган.

УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА СОҒЛОМ АВЛОД ТАРБИЯСИНИ АМАЛГА ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Б.Б.Собиров, ТВХТХҚТМОИ "Амалий фанлар ва мактабдан ташқари таълим" кафедра мудири, п.ф.н., доцент.

Мустақиллик республикамизнинг барча соҳалари қатори таълим-тарбия соҳасида ҳам улкан янгиланиш ва ислоҳотлар учун мислсиз имкониятлар яратди. Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислом Каримов раҳнамолигида "Таълим тўғрисида"ги Қонун ва "Кадрлар тайёрлаш Миллий Дастури"нинг яратилиши ҳамда юртимиз таълим тизимининг ўзига хос миллий тизими – узлуксиз таълим тизимининг жорий этилиши мамлакатимиз ёшларининг ҳеч кимдан кам бўлмаган авлод сифатида тарбия топишида ҳаётбахш мезон бўлиб хизмат қилди ва хизмат қилиб келмоқда.

Узлуксиз таълимнинг муҳим босқичларидан саналган умумий ўрта таълимнинг асосий вазифаси ўқувчиларни ҳам маънан, ҳам жисмонан соғлом этиб тарбиялаш, уларни ўрта махсус ва касб-ҳунар таълими босқичига самарали йўналтиришдан иборатдир. Бу, ўз навбатида, ўқувчиларни соғлом турмуш тарзига тайёрлаш ишларини янада жонлантиришни, бу борадаги тадбирларнинг самарадорлигини янада оширишни назарда тутади.

Педагог Исмоил Матчановнинг "Мактабдан ташқари таълим муассасаларида ўсмирларнинг соғлом турмуш маданиятини шакллантириш" мавзусидаги номзодлик диссертациясида қайд этилганидек, соғлом турмуш маданиятини тарбиялашда жисмоний, физиологик ва маънавий соғломликнинг уйғунлигига эришиш назарда тутилади. Чунки бу тушунчалар ўзаро боғлиқлик ва уйғунликка эга бўлиб, улар бир-бирини тўлдиради, бир-бирига таъсир этади. Чунки жамиятнинг глобаллашув шароитида гиёҳвандлик, ОИТС каби турли касалликлар ва мутаасиблик каби маънавий иллатлар, аввало, ёшлар ҳаётига хавф солмоқда. Шунингдек, кашандалик, ичкиликбозлик ва "оммавий маданият" ниқоби остида зўравонлик, индивидуализм, худбинлик каби иллатлар бозор иқтисодиёти шароитида ўзининг салбий оқибатларини кўрсатмоқда.

Соғлом турмуш маданияти миллий турмуш тарз ва маданиятнинг таркибий қисми бўлиб, у таълим тизими, жамоатчилик ва маданий-маърифий тадбирлар воситасида шакллантирилади.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, "Соғлом турмуш маданияти" тушунчасининг педагогик категорияси учта бўлиб, улар қуйидагилардан иборат: 1) соғлом ривожланиш; 2) соғлом ҳаёт кечириш; 3) соғлом тарбия олиш. Буларнинг барчаси соғлом ҳаёт кечириш воситасида соғлом турмуш маданиятининг шаклланишига олиб келади. Шу маънода, "Соғлом турмуш маданияти" тушунчасида **соғлом ҳаёт кечириш** ғояси асосий ва муҳим масала ҳисобланади.

Соғлом ҳаёт кечириш – бу инсоннинг руҳий-маънавий, ахлоқий ва моддий жиҳатдан мақбул даражада яшашидир.

Соғлом ҳаёт кечиришга интилиш, унинг тамойилларига амал қилиш тарихий характерга эга бўлиб, буюк олимлар ҳам бу борада ўз қарашларини олға сурганлар. Жумладан, Пифагор (эр.ав.576 - 496) "Агар мустақил бўлишни хоҳласанг – мустақил ва соғлом ҳаёт кечир", – деганди. Бизнинг назаримизда "Мустақил бўлиш" – у икки маънога эга: а) мустақил бўлиш – инсоннинг маънавий эркин бўлиши; б) мустақил бўлиш – ўз ватанини озод сақлаш. "Мустақил ҳаёт кечириш" – бу инсоннинг маънавий, ахлоқий ва дунёқараши жиҳатдан умуммеъёрларга амал қилиб яшашидир. "Соғлом ҳаёт кечириш" – бу инсоннинг ўз умрини соғлом, мазмунли ва бахтли яшаб ўтишидир. Шу маънода, инсон маънавий эркинлик ва Ватан мустақиллиги тамойилларига асосан соғлом ҳаёт кечиради. Бу ўринда "соғлом ҳаёт" тушунчаси инсоннинг ўз умрини жисмоний ва маънавий жиҳатдан мазмунли ва бахтли яшаши маъносини англатади.

Соғлом турмуш маданияти – бу шахснинг жисмоний, маънавий ва ахлоқий жиҳатдан тўғри, соғлом ва талаб даражасида шаклланиш мезонидир.

Шунга кўра, умумий ўрта таълим мактабларида ўқувчиларни соғлом турмуш маданиятига тайёрлаш борасидаги ишларни янада жонлантириш лозим. Бунинг учун эса:

- ўқувчиларни соғлом турмуш тарзига одатлантириш, яъни уларни кун тартиби, тозалик ва саломатлик қоидаларига қатъий амал қилишга ўргатиш;
- ўқувчиларда ўқув фанларини бирдек ўзлаштиришга нисбатан қизиқиш ва иштиёқ ҳиссини ошириш;
- таълимни тарбия билан узвий алоқадорликда, изчил ва мазмунли олиб бориш;
- ўқувчиларни жисмоний соғломлаштириш, чиниқтириш машғулотларини нафақат синфда, балки синфдан ташқари тадбирлар кесимида фаол ташкил қилиш, ўқувчилар ўртасида ҳаракатли ўйинларини ўтказиш;
- маънавий ва жисмоний соғломлик, баркамоллик юзасидан ўқувчиларга нафақат амалий, балки назарий билимлар бериш, масалан, кўҳна қадриятларимизга асосланган ривоят, афсона ҳамда халқ эртаклари мазмунини ўргатиш орқали уларда ватанпарварлик, эзгуликка муҳаббат, ёвузликка нафрат ҳисларини тарбиялаш ва ҳ.к. каби тадбирларни амалга ошириш кутилган педагогик натижаларни беради.

Табиийки, соғлом турмуш маданияти тушунчаси кенг маънога эга бўлиб, у инсоннинг жисмоний, маънавий ва ахлоқий жиҳатдан соғлом ривожланишини қамраб олади. Шу маънода бу тушунчага шундай таъриф бериш мумкин:

1. Жисмоний соғломлик – бу шахснинг жисмоний жиҳатдан ёшига мос ва талаб даражасида соғлом ривожланишидир.

2. Маънавий соғломлик – бу шахснинг соғлом, теран дунёқараш, билим, равон сўзлаш ва оқилона фикрлашга эга бўлишидир.

3. Ахлоқий соғломлик – бу шахснинг ўзи ва ўзгаларга мўътадил муносабатда бўлиши, бурчи, вазифаси ва мажбуриятларини онгли равишда англаб вояга етишидир, ўз маънавий ва жисмоний саломатлигига онгли муносабатда бўлиши демакдир.

Бундан англашиладики, умумий ўрта таълим мактабларидаги соғломлаштириш ишлари ана шундай тамойиллар асосида йўлга қўйилиши мақсадга мувофиқ саналади. Ўз-ўзидан жисмоний, маънавий, ахлоқий соғломликка эришиб бўлмайди, албатта. Бунинг учун нафақат ўқитувчи, балки таълим даргоҳида хизмат қилаётган ҳар бир ходим, шу билан бирга, ота-она, маҳалла аҳли барча бирдек масъул ҳисобланади.

Юқоридагилардан хулоса қилиш керакки:

- умумий ўрта таълим мактабларида соғлом авлод тарбиясида, аввало, соғлом турмуш маданияти тамойилларига қатъий амал қилиш ва таълим-тарбия тизимини шу асосда ташкил этиш;
- таълим муассасасида маънавий-маърифий тадбирлар мазмунини янада ошириш, уларда педагог ходимларнинг фаоллигини таъминлаш;

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ИНСТИТУТИ

УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ УСТУВОР ВАЗИФАЛАРИ ВА УЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

илмий-амалий конференция материаллари

2017 йил 17 май